

Meleg Sándor: A szociális munkás és a hatalom – válasz Krémer Balázs cikkére

Absztrakt

A cikk válasz Krémer Balázs „A hatalom szociális munkásától a szociális munka hatalma felé Vitairat a szociális munka válságáról” című írására és az ahhoz kapcsolódó online szakmai vitára. Írásomban összefoglalom a meglátásaimat a szociális munka magyarországi történelmi-társadalmi beágyazottságával kapcsolatban, kitérve a szociálpolitika és a személyorientált szociális munka látszólagos ellentétére, az improvizatív és sztenderdizált szociális munka ellentétére, a kliensek irányításának jelenségére és az empowerment szociális szakmára értelmezésére.

Kulcsszavak: szociális munka, hatalom, válság, társadalom, empowerment,

Abstract

The article responds to Balázs Krémer's article "From the Social Worker of Power to the Power of Social Work - Discussion Paper on the Crisis of Social Work" and the related online professional debate. In my article, I summarize my views on the historical and social embeddedness of social work in Hungary, including the apparent contrast between social policy and person-oriented social work, the contrast between improvisational and standardized social work, the phenomenon of client management, and the empowerment to interpret the social profession.

Key words: social work, power, crisis, society, empowerment

Bevezetés

Műfaját tekintve ez az írás egy véleménycikk, s mint ilyen, számos pontban szubjektív szakmai meglátásokat tükröz. Jelen írásban nem kívánok az eredeti írás minden mondatára reflektálni, ez terjedelmi okokból sem lehetséges, ugyanakkor nem is minden elemében kell, hogy az vita tárgya legyen. Írásom első sorban azokra az elemekre fókuszál, amelyek személyes szakmai érdeklődésemet felébresztették, s melyekhez úgy gondolom, érdemben tudok alátámasztó, illetve vitató gondolatokat fűzni. Ennek fő területei a szociális munka válságára vonatkozó észrevételek, a szociálpolitikai fókuszú és a személyorientált szociális munka (véleményem szerint) látszólagos ellentéte, az improvizatív és sztenderdizált szociális munka kérdésköre, a kliensek irányításának jelenségére és az empowerment szociális szakmára értelmezésére.

A szociális munka válsága

Krémer Balázs cikkében a központi téma a szociális munkás, a szociális munkás és a hatalom kapcsolata, de alcímként megjelenik a szociális munka válsága. Érdeemes tisztázni, hogy két különálló jelenségről beszélünk, s bár a szociális munka jelenlegi, válságnak tekinthető helyzete nem független a hatalom szociális munkára gyakorolt hatásától, önmagában a válság keresése, definiálása jóval túlmutat a cikkben feldolgozott témán.

Az az állítás, hogy a szociális szakma válságban van, megérne egy definíciós vitát. A szociális munkában alkalmazott lélektani krízis koncepciója csak korlátozottan alkalmazható, de nem beszélhetünk tisztán társadalmi krízisről sem, mert a szociális munka ezen belül egyfajta alrendszerként értelmezhető. A szociális munka válsága nagyjából úgy írható le, hogy olyan összekapcsolódó problémarendszerek (pl. szakemberhiány, alulfinanszírozottság, elavuló szolgáltatási struktúra, stb.) alakultak ki a rendszerben, melyek többé-kevésbé függetlenül léteznek, de együttesen a rendszer egészének működését jelentősen negatívan befolyásolják, az ellátórendszer alapvető céljainak megvalósítását alapvetően veszélyeztetik. Ezen túl a problémák megoldásához, a szükséges adaptációhoz nem adottak a szükséges külső és belső feltételek (szabályozás, erőforrások, stb.). További fontos jellemzője ennek a válságnak a tartósság: egy-egy rövid időszak adaptációs nehézségei ritkán alakulnak globális krízissé, de a szociális ellátórendszer láthatóan nem egy rövid idejű adaptációs problémával küzd. Ezen a téren például a koronavírus járvány a rendszer alapproblémáitól függetlenül önálló krízisként értelmezhető, aminek súlyosságát fokozta a meglévő problémák halmaza, de önmaga is hozzájárult ahhoz, hogy ezek a jelenségek felerősödjének. Hasonló hatás várható az ukrajnai menekültek kapcsán is, bár ennek a folyamatnak még meglehetősen az elején járunk.

Ennek a válságjelenségnek vannak olyan dimenziói, melyek közvetlenül a szociális munka és a kereteket adó rendszer hatalmi struktúrákkal érintkezéséből fakadnak, de részben attól függetlenek is tekinthetők, ezzel kapcsolatos jelenségekről már korábban írtam (Meleg 2021). A válság és hatalom kapcsolatában egy elemet érdemes kiemelni: maga a fennálló hatalmi struktúra alapvetően válságjelenségek elfedésében, elrejtésében érdekelt és ennek érdekében következetes kommunikációs stratégiát is folytat. Mi több, olykor ezeket a jelenségeket megpróbálja fejlődésként, előrelépésként kommunikálni.

Ezen túl a válság érzékelése és tudatosítása azért is okoz nehézséget, mert a társadalmi rendszerek válsága nem minden esetben jár látványos jelekkel, vagy ha vannak is

rendszer szintű problémát jelző anomáliák, a kollektív énvédő mechanizmusok blokkolják a felismerést. Nem könnyíti a felismerés a szakma megosztottsága sem, ami olykor a realitás érzékelését is erősen befolyásolja.

Történetiség – a felvilágosult abszolutizmus esete a szociális munkával

A cikk egyik alaptézise, hogy a magyar modern kori szociális munka alapja „a késő-Kádár korszak „felvilágosult abszolutista” hatalmi működésének megrendelésére alakult ki”. Bár közvetlen kapcsolat mindenképpen fennáll a megszülető szociális munka és a szocializmus utolsó éveiben a rendszer fennmaradásáért engedményeket, jóléti intézkedéseket tevő állam részéről, ennek a kapcsolatnak a társadalmi gyökerei meglátásom szerint mélyebbre nyúlnak vissza.

A felvilágosult abszolutizmus a világ számos területén idejének múltával utat adott a demokratikusabb társadalmi átalakulásoknak, Magyarországon ez azonban nem jött el, az erre irányuló kísérleteket általában sikerrel akadályozta meg a hatalom, lényegében csak formai átrendeződés valósult meg a történelmi korszakok váltásakor. Fejlődés helyett a társadalom adaptálódott az abszolutista, autokrata berendezkedéshez – így lett a szabadságharcot leverő Ferenc Józsefből a kiegyezést követően legitim, atyai szerepben tisztelt magyar király (Albert 2017), így építhette fel Horthy Miklós önmaga kultuszát (Turbucz 2015), de lényegében Kádár János is az 56-os forradalom leverése után néhány évtizeddel egyfajta jóságos apai szerepben tetszelegve konszolidálta a társadalmi helyzetet, mint a „legvidámabb barakk”. Látható, hogy a szabadság megszerzésére tett, sikertelen kísérletek után a magyar társadalom végül mindig egy erősen patriarchális, autokrata jellegű, de a maga módján gondoskodó (vagy inkább paternalista) vezetéshez és társadalmi rendszerhez tér(t) vissza.

A rendszerváltást követően sem sikerült e téren jelentős társadalmi változást elérni, egyszerűen nem született meg az az egyéni, közösségi és társadalmi szintű autonómia, ami egy nyílt, demokratikus és stabil társadalomhoz szükséges. Bár a magyar lakosság pozitívan értékelte a rendszerváltás utáni szabadságot, jelentős részben továbbra is az államtól várja sorsának jobbra fordulását, a saját felelősségvállalás kevésbé jellemző (Bíró-Nagy 2016). Az állami felelősségvállalás iránti elvárás különösen magas a szociális területen, ugyanakkor az intézményekkel szembeni közbizalom meglehetősen alacsony és az általános társadalmi bizalom is gyenge (Tóth 2009). Értelemszerűen ebben a poszt szocialista rendszerből kialakuló, Közép-Kelet-Európára jellemző sajátos társadalmi közegben a szociális munka nem fejlődhetett úgy, ahogy tőlünk nyugatra, de még mindig sokkal kedvezőbb környezetben működött, mint tőlünk keletebbre, ahol a mai napig nincsenek összefüggő szociális ellátórendszerek, s még annyira sem beszélhetünk szociális munkáról, mint nálunk.

A hazai modern szociális munka születési körülményeinek értelmezésére több megközelítés is lehetséges, ebben egy Krémer Balázs álláspontja. Ezzel szemben felhozhatók azért példák arra vonatkozóan, hogy a születőfélben lévő szociális munka épp a rendszer valódi arcának, rejtett és kozmetikázott társadalmi jelenségeinek felderítését és átalakítását célozta. Ennek ellenére egy lehetséges értelmezés, hogy nem szándékoltan a szociális munkások „a legnagyobb jószolgálatot a hatalomnak tették azzal, hogy „foglalkoztak” a gondokkal küzdőkkel, hogy leszerelték és már csírájában pacifikálták az enélkül könnyen feltörő indulatokat, dühöket, akár

agressziókat”. Ez első olvasatra komoly gond, mert a szociális munka természeténél fogva inkább szembe fordul a hatalommal a hatalommal nem rendelkezők érdekében, de a helyzet ennél némileg bonyolultabb. Ebből a narratív álláspontból kiindulva anno a késői szocialista rendszer önmaga fennmaradása érdekében létrehozta a szociális munkát, de céljait tekintve kudarcot vallott, mert maga a rendszer elbukott, míg a szociális munka túlélte és tovább tudott fejlődni. Elvileg a szociális munkának az elmúlt évtizedekben minden lehetősége megvolt arra, hogy közelítsen saját szakmai és etikai céljaihoz. Kérdés, hogy ezt megtette-e?

Ugyanakkor meglátásom szerint az „*akkor és most*” viszonyait összevetve azt mondhatjuk, hogy napjainkban sokkal rosszabbak a szociális munka létfeltételei, sokkal inkább a politikai hatalomnak alávetetten működik. Ennek oka az, hogy az állam (értve ez alatt az elmúlt évtized domináns, államszerveződést és működést meghatározó ideológiáját, a NER-t) nem érdekelt többé a társadalmi feszültségek enyhítésében. A társadalmi feszültségek egyes marginalizált, sebezhető helyzetben lévő társadalmi csoportokra (hajléktalanokra, szegényekre, romákra, az LMBTQ közössége, liberálisokra, bevándorlókra, nem-keresztényekre) fókuszálásával és a morális pánikká fokozásával nagyobb politikai tőke kovácsolható, mint a feszültségek enyhítésével. Ebben a közegben a szociális munkás nem csak felesleges, hanem inkább nem kívánatos szereplője is a rendszernek, kivéve, ha hajlandó eljátszani a rendszer által kiosztott feladatokat, pl. a „szociális rendőr” szerepet.

Ugyanakkor az elmúlt 10 évben erősödött a **paternalista** szemlélet, ami a korábbi hazai autokráciákra jellemzően rányomja bélyegét a társadalom- és szociálpolitikára (a kormányzati „újbeszél” terminológia szerint: *gondoskodáspolitikára*). Ez a paternalizmus sajátosan működik, egy meghatározott felső-középosztálybeli réteg támogatásán (pontosabban: anyagi függésbe hozásán) keresztül kívánja megteremteni saját bázisát, miközben az alsóbb társadalmi rétegek esetében a szociális juttatásokhoz való hozzáférés erősen feltétel-függő, elosztási politikája a felső középosztálynak és a középosztálynak kedvez, miközben a marginalizált, kirekesztett, hátrányos helyzetű csoportok integrációja háttérbe szorul. (Kovács 2020). A szemlélet itt fokozatosan tolódott el néhány év alatt a feltételesen támogatóból a szankcionáló attitűd felé, a rendszerrel nem konform személyeket ma a rendszer kizárja a támogatható személyek köréből (legalábbis minimalizálja az erőforrásokhoz való hozzáférésüket) és akár kollektív (pl. teljes családot érintő) szankciókkal próbálja kordában tartani.

A fenti folyamat elemi szinten érinti a szociális munka valóságát és a szociális munkásokat is, hiszen ebben a rendszerben a klasszikus szociális munka erősen visszaszorult. Az ellátórendszer döntő része az ápolás-gondozás funkcionális területére fókuszál, a megmaradt részeken pedig felerősödött a „*szociális rendőr*” funkció. Hol közvetve, hol pedig közvetlenül, de a szociális munka deklarált (pl. jogszabályokban, protokollokban rögzített) célja a „*normalizáció*” lett, a többségi társadalom ideáltipikus normáinak és konstruált valóságának közvetítése és szükség esetén kikényszerítése. Ennek a folyamatnak az egyik konklúziója, hogy az állami szektoron belül ma már a nemzetközi definíció értelmében egyre kevésbé beszélhetünk szociális munkáról, a „*különbözőségek tiszteletének elvei*” egyre inkább kikopnak a rendszerből, az emberek „*hatalommal való felruházása és felszabadítása*” pedig pont ellentétes a domináns társadalompolitika céljaival.

Szociálpolitika és a személyorientált szociális munka ellentéte

A szociális munka meghatározásából eredően eszközrendszerében egy rendkívül széles spektrumot ölel fel. Ennek egyik végpontja a már-már terápiás mélységekbe ereszkedő esetszolgálat, a másik végpontja pedig a nagy rendszerek áttekintésére, elemzésére és befolyásolására alkalmas szociálpolitika, vagy az akár közvetlen politikai-mozgalmi akciókat is magába foglaló radikális szociális munka. Alapvetően a szociális munka céljaiban, eszközeiben és szerepeiben is lehet rugalmas, adaptív, jó esetben mindig az adott kor és társadalom aktualitásaira reagál, a megfelelő eszközt előválasztva vagy akár létrehozva a szakmai repertoárból. Nem kárhoztatható azért a szociális munkás, ha próbálkozik a rendszerszintű beavatkozások elősegítésében, s azért sem, ha úgy érzi, neki e téren kevesebb keresnivalója van és inkább az egyénnel, családokkal végzett szociális munkára helyezi a hangsúlyt.

A probléma ott kezdődik, amikor elveszítjük a szélesebb látómezőt és nem tudjuk a saját tevékenységünket elhelyezni a kereteken belül, amikor nem látjuk az eltérő irányú akciók közötti összefüggéseket és nem utolsó sorban akkor, amikor ezeket az irányokat diszfunkcionálisan használjuk.

Ez utóbbi felé tolódtunk el az elmúlt években, ugyanis amíg korábban a szociális munka és a hatalom között volt egy láthatatlan megállapodás az együttműködésről (az állam erőforrásokat biztosít, a szociális munka pedig enyhíti a társadalmi feszültségeket és normalizálja a társadalmi rendből kiesőket), ma már a hatalom inkább (ki)használja a maga céljai érdekében a szociális munkát, cserébe viszont az nem jut közelebb a maga szakmai céljaihoz, sőt inkább távolodik azoktól. Ennek a helyzetnek nem az a megoldása, hogy a szociális munka levonul a politikum színteréről, hanem az, hogy szövetségeseket keresve megpróbálja a maga helyzetét stabilizálni, javítani. Más lehetősége elvi szinten sem adott, hiszen ha adaptálódik a jelenlegi elvárásokhoz, akkor szakmailag megsemmisül, esetleg akár fizikailag is.

Improvizáló szociális munka és a sztenderdek

A vita egyik érdekes felvetése volt, hogy maga a szociális munka spontán, improvizáló tevékenységként indult és valahol az is maradt: meglehetősen töredezett, nem igazán létezik az a közös szakmai identitás, amire például az érdekvédelmet építeni lehetne. A célcsoport- és problémaszpecifikus alapú, erősen széttartó fejlődés és az erre települt szabályozás eredményeként meglehetősen heterogén a szakma, gyakorlatilag önálló kis világok jöttek létre, melyek még a közös kérdésekre is meglehetősen eltérő választ adnak. Ehhez tegyük hozzá, hogy a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátórendszerben a gondoskodási elemek kerültek túlsúlyba¹. A klasszikus értelemben vett szociális munka elsődleges megvalósulási színtere a családsegítés volt, ami a rendszer 2016-os átszervezése után pillanatok alatt elsorvadt,

---

¹ Fülöp Attila államtitkár által 2021. október 14-én közzétett adatok szerint az ágazat munkavállalóinak 4/5-e nem felsőfokú végzettségű és a diplomás munkavállalókon belül is kérdéses a szociális felsőfokú végzettségűek, szociális munkások száma és aránya. A két rendszerszintű jogszabály, a szociális és a gyermekvédelmi törvény a szociális munka kifejezést elvéve használja, akkor is döntően esztétikai tevékenység értelmezésben, ami ugyan része, de nem egésze a szociális munkának.

így a valódi szociális munka az ellátórendszer perifériáira sodródott, illetve főként a rendszeren kívül álló civil szervezeteknél talált menedéket.

A sztenderdizációt (ide értve a szoros jogi szabályozástól a szakmai protokollokig terjedő spektrumot) egyfajta csodafegyverként kezeljük, de a rendszerre tekintve azt látjuk, hogy ahol megjelent, nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Ennek alapvetően két oka van. Az egyik az, hogy a sztenderdizáció a legtöbb esetben kívülről érkezik a rendszerbe. A gyakorlati szociális munka kezdeményez, javasol, véleményez, de magát a szabályozást mindig a szakmán kívül és azon felül álló hatalmi rendszer határozza meg és saját céljainak megfelelően foglalja keretbe. A legjobb esetben is kisebb-nagyobb mértékben torzulnak a szakmai részek, rosszabb esetben pedig olyan sztenderdek jönnek létre, melyek inkább korlátozzák a szakmai munkát, mintsem segítenék. A másik ok, hogy sok esetben a sztenderdizációt valós problémák megoldása helyett azok elfedésére használják, a szakmai deficitet, erőforráshiányok esetében a sztenderd kötelez, előír és szabályoz, miközben a megvalósításhoz szükséges erőforrásokat nem biztosítja a rendszer. Ez a típusú sztenderdizáció kitermel(t) számos negatív jelenséget is, pl. intézményesítette a nem sztenderdizálható problémáktól, kliensektől való megszabadulást (ellátási terület, célcsoport vagy más jellemzők alapján), illetve a segítői intézményrendszer közötti játszmák alapjává vált (pl. a gyermekvédelemben).

Kliensirányítástól a passzolgatásig

A cikkben megjelent a kliensek „*passzolgatásának*” kérdése, mely egyfajta alaptevékenységgé vált ahelyett, hogy a szociális munkás kompetens módon maga segítené a klienst a probléma megoldásában. Mindenek előtt fontos tudatosítani, hogy ez nem csak a szociális ellátórendszer sajátossága, hanem gyakorlatilag a teljes közszférát jellemzi az oktatástól az egészségügyön át a közigazgatásig bezárólag. A mai magyar közszolgáltatási rendszerek funkcionális (kompetenciák, hatáskörök, stb.) vagy strukturális (területi illetékesség, stb.) alapon valós és vélt falakat húznak és munkatevékenységének jelentős része a gyakorlatban a kliens, illetve a szolgáltatások átírányításából áll. Ennek egyik fontos háttere, hogy bár elvárás, hogy a szociális munkás mindenhez (is) értsen, ennek a szakmának fontos eleme az interdiszciplináris és multidiszciplináris működés, hogy különböző ágazatok számos szakmai képviselőivel dolgozunk együtt, s ehhez a klienseket delegálni is kell.

Természetesen vannak bizonyos esetek, amikor ez jogosnak mondható, mert szükséges egyfajta kompetencia alapú rendezettség a rendszerekben, egyetlen szerv sem tekinthető omnipotens problémamegoldónak. De tény, hogy sok esetben maga az öngerjesztő bürokratizmus érvényesül, maguk az egyes támogatási igénylő eljárásrendek is arra épülnek, hogy a klienst „megtornáztassák” olyan adatok, igazolások beszerzésével, melyek egy jól működő közigazgatás esetén online probléma nélkül beszerezhetők lennének.

A szociális munkás részéről a passzolgatás egyfajta kényszer, aminek egyik kulcseleme a szociális munkások hatalomtalánítása: a gyakorlatban a klienssel dolgozó szociális szakembernek van a legszűkebb kompetenciája és hatalmi potenciálja, erősen korlátozott a hozzáférése az anyagi erőforrásokhoz, és komolyabb intervenciókat sem kezdeményezhet. Erre legtöbb esetben csak hierarchikus hatalmi struktúrákban, a nála felhatalmazottabb elemekkel együttműködve van lehetősége, melyekben a végső döntés gyakran teljesen más szempontok

alapján történik, mint ami szerint a szociális munkás az ügyet kezeli. Olykor maguk ezek a hatalmi struktúrák politikai vagy egyéb okból erősen ellenérdekelték a szociális munkás kezdeményezte intervenciókban, vagy maguk deficitekkel küzdenek, így megnehezítik a szakma szempontjából optimális megoldások kivitelezését.

A jelenségnek egy fontos negatív kimenete a kliens bizalmának elvesztése. A kliens szemszögéből nézve a szociális munkás a problémamegoldásban kompetens segítőnek tűnhet, viszont a segítői folyamatban gyorsan szertefoszlik ez az illúzió, amikor kiderül, hogy semmilyen érdemi lépésben nem tud önállóan intézkedni, csak annyit tud megmondani, hova forduljon.

A szociális munka szempontjából fontos lenne a szociális munkás hatalmának megerősítése, hogy képes legyen a segítő beszélgetésen és a szankciókkal fenyegetésen túl érdemi beavatkozásokra a kliens érdekében és ne forgalomirányítóként működjön. és itt lép be a képbe az empowerment fogalma.

Empowerment

Az empowerment kifejezésnek van egy sajátos kettős értelmezése. Az egyik a valóban képessé tevés, a készségek és képességek, motivációk fejlesztése – és ezen keresztül az egyén kezébe adni az az erőt és hatalmat, amivel az életén és annak keretein változtatni tud. A másik értelmezés közvetlenül a hatalom oldaláról közelíti meg a kérdést, közvetlenül segíti a klienst a hatalomhoz való hozzáféréshez és alkalmazáshoz. A hazai fogalmi használatban a két értelmezés összemosisodik. Alapvető szakmai dilemma lehet, hogy akarunk mi „képesé tenni” vagy „felhatalmazni” bárkit, ha szociális szakemberként mi magunk nem vagyunk képesek, nem tudjuk magunkat képesé tenni és nem rendelkezünk hatalommal? További dilemma, hogy viszonyul maga a szociális szakma a saját helyzetéhez, a segítői folyamatokban kézzelfogható hatalom hiányához?

Krémer szerint a „szociális szakma általában is szeret önmagára, mint hatalom nélküli hivatáscsoportra tekinteni”. Nos, ez jelentős mértékben attól függ, hogy mit értünk hatalom alatt. Bizonyos értelemben a szociális munkás meglehetősen jelentős hatalommal bírhat azáltal, hogy képes az általa használt szakmai eszközökkel változást elérni a kliensben és a környezetében. De ha a hatalom mindennapi, általános értelmezését vesszük alapul (ami legtöbb esetben politikai hatalmat, erőforrások feletti rendelkezést jelent), akkor talán tényleg mondhatjuk, hogy van egyfajta hatalmi deficit a szociális munka legtöbb területén. A szociális munkás a kliens közötti relációban nyilván a szociális munkás rendelkezik (meglehetősen jelentős) hatalommal, de ez nagy részben annak köszönhető, hogy a kliensek a hatalmi struktúrákban még lentebb helyezkednek el, akár szélsőségesen hatalomfosztott állapotban. De ha a szociális munkás egy felhatalmazottabb (pl. jogi védelemmel felszerelkezett) személlyel találkozik, gyakran látványos jelekben mutatkozik a hatalom hiánya. Szakmai körökben gyakran felmerülő dilemma (és ezzel a 2022-ben elfogadott Etikai kódex is foglalkozik), hogy az adott szolgáltató, intézmény alkalmazásában álló szociális munkás vajon hogyan tud bármilyen képviselőt ellátni a munkáltatója vagy bármely, több hatalommal rendelkező szervezet vagy személy akaratával szemben egy szakmai vitahelyzetben? A legtöbb esetben ez meglehetősen nehézkes, mert a támogatóként mobilizálható szövetségesek száma alacsony.

Ne feledkezzünk meg a szociális munkás esetében a kettős mandátuma okozta kettős nyomás problémájáról. Mind a kliens, mind az állam nyomást gyakorol egymásra a saját céljainak, érdekeinek érvényesítése érdekében, és a szociális munkáson keresztül történik ez a nyomás-gyakorlás. Ebben az élethelyzetben pont a szociális munkás hatalmi hiánya az, ami felőrli a szakmai tartalmat a hatalmi pólusok közötti közvetítésben.

A szociális munkás ön-felhatalmazása („self-empowerment”) azért is lenne fontos, mert e nélkül a kliens érdekeinek képviselője sem lehetséges, illetve az elmúlt években a nulla közeli tartományba csökkent szakmai érdekképviselőt sem lehet enélkül új életre kelteni. Láthatóan a jelenlegi rendszer az erőforrás-elosztás tekintetében az egyes ágazatok közötti versengő helyzetet használja ki, s ebben a versengésben a szociális ágazat a legritkább esetben kellő mértékben érvényesül.

Konklúzió

Alapjában véve egyet lehet érteni Krémer Balázs konklúziójával, miszerint a „*hatalmi viszonyokhoz muszáj alkalmazkodni, de érzékelni és érteni kell azokat, és az sem mellékes, hogy egyéni lehetőségeit, tudását, elszántságát, elvhűségét és még ki tudja, mi mást is – ki hogyan viszonyul e tényezőkhöz*”. Viszont alapvető hiányát érzem annak, hogy a szociális munka / munkás érzékelje, tudatosítsa és értelmezze a körülötte lévő hatalmi formákat, típusokat és viszonyokat, és hogy ezekről a hatalmi viszonyokról a szakmai közeg beszéljen vagy reagáljon rá. Erre konkrét javaslatok lennének szükségesek.

Mindenképpen jelezni kell, hogy a hatalom típusai, megjelenési formái a szociális munkában ennél jóval mélyebb kifejtést igényelnének. Ha ilyen téren el tudnánk mélyedni, lehetséges, hogy találnánk magunkban olyan hatalmi forrásokat, melyek a szakmai működést és akár a kliensekkel való munkát is javítanák.

A politikai típusú hatalmi struktúrákhoz alkalmazkodás kérdése számos kérdést, dilemmát vet fel. Ma eljutottunk oda, hogy a társadalom és a politikai rendszer fokozatosan egy paternalista, félig autokrácia, korszerű terminológiában „*hibrid rezsim*” (Gyulai, Stein-Zalai 2016) felé mozog, s ennek részeként a szociális munka hangsúlya is eltolódik ebbe az irányban. Az elmúlt évtizedből számos példát lehet arra hozni, amikor olyan döntések, intézkedések, szabályok születtek, melyek a szociális munka alapvető etikai normáival, a szakma szabályaival ellentételesek, s magukat a szociális munkásokat is a szakmai elvekkkel össze nem egyeztethető szerepekbe tolja. Maga a társadalom pedig fogékonyá vált ezekre az üzenetekre, nehezítve ezzel a szociális munka társadalmi szintű beavatkozásait.

Jogos (és egyelőre megválaszolatlan) kérdésként merül fel ebben a helyzetben, hogy mit tehet/tegyen ilyenkor a szociális munkás? Hogyan dönthet, hogyan döntsön a szociális munkás akkor, amikor ezek a folyamatok nem csak a saját identitását, a szakmáját, hanem a kliens érdekeit is komolyan károsítják? Alkalmazkodjon a helyzethez, reménykedve a változásban? Kockáztassa a munkahelyét a rendszer kijátszásával, megkerülésével vagy esetleg a nyílt szembefordulással? Vagy hagyja el a pályát és keressen olyan teret az életben, ahol ezekkel a dilemmákkal szem kell szembesülni?

Jó lenne ezen kérdések mentén egy nyíltabb szakmai párbeszéd, keresve a válaszokat és megoldásokat.

Irodalomjegyzék

- ALBERT, B. G. (2017). A Deák kultusztól a romantikus „Ferenc Jóska-kép” kialakulásáig. *Belvedere Meridionale* 29. évf. 3. sz. 90–98. pp
- BÍRÓ-NAGY, A. DOBSZAI, D. KADLÓT, T. KÖNIG, A. (2016). Rendszerváltás, demokrácia és a magyar társadalom. Friedrich Ebert Stiftung, Budapest.
- GYULAI, A. STEIN-ZALAI, J. (2016). Hibrid rezsimek és a szürke zóna. *METSZETEK* 5:2 pp. 42–59.
- KOVÁCH, I. (2020). Integrációs mechanizmusok a magyar társadalomban. (I. Kovách, Ed.). Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont.
- KRÉMER, B. (2021). A hatalom szociális munkásától a szociális munka hatalma felé. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 8(1).
- MELEG, S. (2021). Párbeszéd a romok között – reformgondolatok a személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatásokról. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 8(1).
- TURBUCZ, D. (2015). A Horthy-kultusz – 1919–1944. Magyar Tudományos Akadémia
- TÓTH, I. Gy. (2009). Bizalomhiány, normazavarok, igazságtalanságérzet és paternalizmus a magyar társadalom értékszerkezetében. A gazdasági felemelkedés társadalmi-kulturális feltételei című kutatás zárójelentése. Társ. Budapest.